# *XX asr jahon ta’lim tizimida global tendensiyalar*

***Meliboyeva Xurshida Xamidullo qizi***
***Uraimova Mardona Adhamjon qizi ,***
***Turdiyeva Shohidaxon Anvarjon qizi.***
Andijon davlat pedagogika instuti 2-bosqich talabalari
Pedagogika fakulteti kafedrasi katta o’qituvchisi

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada XX asrda jahon ta’lim tizimida yuz bergan global tendensiyalar, ta’limning rivojlanish bosqichlari va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning shakllanishi tahlil qilinadi. Shuningdek, ommaviy ta’limning rivojlanishi, texnologik taraqqiyotning ta’limga ta’siri, xalqaro hamkorlik, demokratik ta’lim tamoyillari va innovatsion pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi.

**Kalit so’zlar :** ta’lim tizimi, global tendensiyalar, pedagogika, innovatsion texnologiyalar, demokratik ta’lim, xalqaro hamkorlik, ommaviy ta’lim, axborot texnologiyalari, modernizatsiya

**Global trends in the world education system of the 20th century**

**Abstract:** This article analyzes the global trends that occurred in the world education system in the 20th century, the stages of development of education and the formation of modern pedagogical approaches. Also, the development of mass education, the impact of technological progress on education, international cooperation, the principles of democratic education and the importance of innovative pedagogical technologies are covered on a scientific basis.

**Key words:** education system, global trends, pedagogy, innovative technologies, democratic education, international cooperation, mass education, information technologies, modernization

**Kirish**: XX asr insoniyat tarixida fan, texnika va ijtimoiy hayotning jadal rivojlangan davri sifatida muhim o‘rin egallaydi. Ushbu davrda dunyo mamlakatlarida ta’lim tizimi ham tubdan o‘zgarib, yangi bosqichga ko‘tarildi. Sanoatlashtirish, urbanizatsiya, ilmiy-texnik taraqqiyot va globallashuv jarayonlari ta’lim tizimining rivojlanishiga kuchli ta’sir ko‘rsatdi. XX asrda ta’lim nafaqat bilim berish vositasi, balki jamiyat taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy omillardan biri sifatida qarala boshlandi. Shu sababli jahon mamlakatlarida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, ommaviy savodxonlikni oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishga katta e’tibor qaratildi. Mazkur maqolada XX asr jahon ta’lim tizimidagi asosiy global tendensiyalar, ularning mazmuni va pedagogik ahamiyati keng yoritiladi.

**Asosiy qism**: XX asrda ta’lim tizimining rivojlanish bosqichlari XX asr boshlarida dunyoning ko‘plab mamlakatlarida ta’lim tizimi asosan an’anaviy shaklda faoliyat yuritgan. Ta’lim ko‘proq nazariy bilim berishga yo‘naltirilgan bo‘lib, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantirishga yetarli darajada e’tibor qaratilmagan. Biroq asr davomida yuz bergan siyosiy, iqtisodiy va texnologik o‘zgarishlar ta’lim tizimining mazmuni va shakliga ham ta’sir ko‘rsatdi. Ayniqsa, Ikkinchi jahon urushidan keyingi davrda ko‘plab davlatlarda ta’limni isloh qilish jarayonlari kuchaydi. Rivojlangan mamlakatlarda umumiy o‘rta ta’lim tizimi kengaydi, oliy ta’lim muassasalari soni ortdi va ilmiy tadqiqotlarga katta e’tibor qaratildi. Ta’limning inson kapitalini rivojlantirishdagi roli tobora ortib bordi. Ommaviy ta’lim va savodxonlikning oshishi XX asrning eng muhim tendensiyalaridan biri ommaviy ta’limning shakllanishi bo‘ldi. Dunyodagi ko‘plab davlatlarda bepul va majburiy ta’lim tizimi joriy etildi. Bu esa aholining savodxonlik darajasini sezilarli ravishda oshirdi. Masalan, Yevropa davlatlari, AQSH va Yaponiya kabi mamlakatlarda ta’lim barcha qatlamlar uchun ochiq bo‘la boshladi. Natijada millionlab insonlar maktab va oliy ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Savodxonlikning oshishi iqtisodiy rivojlanish, ilm-fan taraqqiyoti va madaniy yuksalishga katta ta’sir ko‘rsatdi. Chunki

bilimli jamiyat taraqqiyotning asosiy omili hisoblanadi. XX asr davomida ta’lim tizimida demokratik tamoyillar rivojlana boshladi. Ta’limda teng imkoniyat yaratish; inson huquqlariga hurmat; shaxs erkinligini qo‘llab-quvvatlash; individual yondashuv kabi tamoyillar muhim ahamiyat kasb etdi. Pedagogika fanida ham o‘quvchini markazga qo‘ygan ta’lim modeli shakllandi. Endilikda o‘quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki ta’lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida qarala boshlandi. Bu tendensiya o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy tafakkuri va ijodkorligini rivojlantirishga xizmat qildi. Fan va texnika taraqqiyotining ta’limga ta’siri XX asrda ilmiy-texnik taraqqiyot ta’lim tizimiga kuchli ta’sir ko‘rsatdi. Radio, televizor, kompyuter va internetning paydo bo‘lishi ta’limning shakl va usullarini tubdan o‘zgartirdi. Ayniqsa, asrning oxirlariga kelib axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta’limning ajralmas qismiga aylandi. Elektron darsliklar, multimedia vositalari va masofaviy ta’lim tizimlari keng rivojlana boshladi. XX asrda pedagogikada innovatsion metodlar keng qo‘llanila boshlandi. Interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish va modulli ta’lim tizimlari shakllandi. Bunday metodlar: o‘quvchilarning faolligini oshirdi ijodkorlikni rivojlantirdi; amaliy ko‘nikmalarni shakllantirdi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Debat”, “Keys-stadi” kabi metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va jamoada ishlash ko‘nikmasini rivojlantirishda samarali bo‘ldi. Xalqaro hamkorlik va ta’lim integratsiyasi XX asrda xalqaro tashkilotlarning ta’lim sohasidagi faoliyati ham kuchaydi. UNESCO kabi xalqaro tashkilotlar ta’lim sifatini oshirish, savodxonlikni rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga katta hissa qo‘shdi. XX asr ta’lim tizimidagi muammolar Shunga qaramay, XX asr ta’lim tizimida ayrim muammolar ham mavjud edi. Jumladan: rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar o‘rtasidagi ta’lim tafovuti; texnik vositalarning yetishmasligi; ta’lim sifati bilan bog‘liq muammolar; aholining ayrim qatlamlari uchun ta’lim imkoniyatlarining cheklanganligi. Bu muammolarni bartaraf etish maqsadida xalqaro dasturlar va ta’lim islohotlari amalga oshirildi.

## XULOSA

Xulosa qilib aytganda, XX asr jahon ta’lim tizimi tarixida muhim o‘zgarishlar davri bo‘ldi. Ushbu davrda ommaviy ta’lim rivojlandi, demokratik tamoyillar shakllandi va innovatsion pedagogik texnologiyalar keng joriy etildi. Fan va texnika taraqqiyoti ta’lim tizimini yangi bosqichga olib chiqdi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi bilim olish imkoniyatlarini kengaytirdi va ta’lim samaradorligini oshirdi. Shuningdek, xalqaro hamkorlikning rivojlanishi jahon ta’lim tizimining integratsiyalashuviga xizmat qildi. Ta’lim insoniyat taraqqiyotining muhim omiliga aylandi va jamiyat rivojida hal qiluvchi rol o‘ynay boshladi. Kelajakda ham jahon ta’lim tizimini yanada rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va barcha uchun sifatli ta’lim imkoniyatlarini yaratish muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR


1. Soliyev A.S. Maxsus pedagogika. — Toshkent: O‘zMU nashriyoti, 2018.
2. Abdullayeva B.S., Ro‘ziyev Y.Z. Pedagogika asoslari. — Toshkent: Fan, 2020.
3. “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, O‘zbekiston Respublikasi, 2020.
4. Inklyuziv ta’lim konsepsiyasi (2020–2025 yillar).
5. Defektologiya va logopediya bo‘yicha ilmiy qo‘llanmalar, Toshkent, 2019.
6. Hasanboyev J. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2020.
7. Tolipov O‘.Q. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
8. Yo‘ldoshev J.G‘. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2021.